ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»

_____ Олег ТОДОЩАК
«09» 05 2025 р

ВИСНОВОК
Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Маршук Юлії Сергіївни на тему «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», поданої на здобуття ступеня доктора філософії про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» «04» листопада 2021 р. (протокол № 3) та уточнена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» «09» листопада 2022 р. (протокол № 2)

ВИТЯГ
з протоколу засідання фахового семінару кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
09 травня 2025 року

ПРИСУТНІ:

Зав. кафедрою, д.ю.н., професор Є.О. Харитонов;

д.ю.н., професори: І.В. Давидова, О.І. Сафончик;

к.ю.н., професори: В.М. Зубар, О.М. Калітенко;

к.ю.н., доценти: І.Г. Бабич, О.М. Берназ-Лукавецька, К.М. Глиняна, С.В. Завальнюк, Ю.В. Кривенко, М.В. Матійко, О.С. Омельчук, В.О. Токарева, В.Г. Павлова, Б.В. Фасій;

доктор філософії: О.О. Оскілко;

аспіранти: Маршук Ю.С., Розумейко Д.О.

лаборант: К.О. Ткаченко.

На засідання присутні 3 доктори юридичних наук, 12 кандидатів юридичних наук та 1 доктор філософії – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Маршук Ю.С. про результати проведеного нею дисертаційного дослідження.

Доповідач обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризувала його об'єкт та предмет, виклала науково-практичну значимість роботи, надала відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що визначаючи найвищими соціальними цінностями людину, зокрема її життя і здоров'я, Конституцією України приділяється значна увага значенню та особливому рівню їх захищеності, що обумовлює подальшу деталізовану регламентацію в нормах чинного законодавства. Невипадково «здоров'я» в переліку особистих немайнових благ, встановлених ч. 1 ст. 201 ЦК України, зазначається першим, а вже після нього вказуються усі інші блага, зокрема життя, честь, гідність і ділова репутація, ім'я тощо, що свідчить про особливе місце і важливе значення саме здоров'я. Засадничий вплив здоров'я на життя та інші особисті немайнові блага складно переоцінити, оскільки саме стан здоров'я є визначальним критерієм благополуччя і добробуту фізичної особи в цілому та обумовлює можливість належної реалізації усіх інших особистих немайнових благ.

У юридичній науці показником визначальності здоров'я є відведення йому ролі окремого самостійного права, що являє собою сукупність правил та норм, якими визначено здатність (можливість) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям. Поряд з цим, на теперішній час залишаються невирішеними питання належного законодавчого закріплення права на здоров'я у чинному цивільному законодавстві, визначення його змісту та структури, а також співвідношення з іншими особистими немайновими права в цілому та опосередковано пов'язаними із здоров'я, зокрема.

Особисті немайнові права розглядаються як об'єктивні та суб'єктивні права, оскільки виникнення об'єктивного права стимулює до виникнення суб'єктивного права, тобто до реалізації норм права (прав та обов'язків) конкретними суб'єктами». Саме в суб'єктивних правах та юридичних обов'язках абстрактна можливість певної поведінки суб'єктів об'єктивного права перетворюється у дійсність і тим самим зумовлює модель поведінки уповноважених та зобов'язаних осіб у певних умовах, а наявність у особи суб'єктивного права є необхідною передумовою здійснення цього права. У зв'язку з цим, і право на здоров'я необхідно розглядати в об'єктивному та суб'єктивному сенсі.

З урахуванням сучасних тенденцій розвитку держави та суспільства, а також потреб конкретних фізичних осіб, і, зважаючи на запровадження рекодифікації цивільного законодавства України, необхідно переосмислити підхід до законодавчого визначення права на здоров'я, виділивши його у якості окремого самостійного цивільного права, що включає усі правоможності особи щодо використання та розпорядження власним здоров'ям з метою задоволення своїх інтересів.

Теоретичною основою дослідження стали праці таких науковців як Ю.М. Бисага, В.І. Борисова, С.Б. Булеца, В.М. Вовк, Н.Ю. Голубєва, М.В. Громовчук, Т.Д. Гурська, Н.О. Гуторова, Н.О. Давидова, І.В. Жилінкова, В.В. Завальнюк, А.М. Зелінська, О.М. Калітенко, К.В. Катеринчук, В.О. Коханоський, В.В. Книш, О.О. Кот, Л.В. Красицька, Л.А. Литовченко, Б.О. Логвиненко, О.В. Любінець, В.В. Маковецька, В.М. Маровді, О.С. Мазур, Є.О. Мічурін, Н.Б. Москалюк, Е.Е. Мухамєдова, В.М. Пашков, В.Я. Погребняк, О.О. Протасов, О.О. Пунда, Р.М. Римарчук, Н.О. Саніахметова, Г.М. Сарибаєва, І.Я. Сенюта, С.Ю. Серьогін, В.М. Слома, І.В. Спасибо-Фатєєва, М.О. Стефанчук, Р.О. Стефанчук, Ю.І. Турянський, М.В. Ус, Л.В. Федюк, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, С.М. Цимбалюк, С.І. Чернооченко, В.І. Чечерський, О.Р. Шишка, В.Л. Яроцький та ін.

Серед найбільш наближених до предмету цього дослідження є такі дисертаційні роботи: Т.В. Ліснічої «Захист особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність) (2007), Н.О. Короткої «Особисті немайнові права фізичних осіб в сфері охорони здоров'я» (2015) та О.В. Сідей «Здійснення та захист права фізичної особи на здоров'я» (2017). Втім, з огляду на час їх проведення та істотне оновлення законодавства, яке відбулось після цього, а також кардинальна зміна умов через запровадження спеціальних правових режимів, підтверджують, що проблематика дослідження суб'єктивного цивільного права на здоров'я не є вичерпаною, а отже є актуальною.

Враховуючи зазначене, актуальність обраної теми дослідження є очевидною та підтверджується необхідністю переосмислення не тільки місця та ролі права на здоров'я в системі особистих немайнових прав, а й законодавчого регулювання здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я, а також необхідністю удосконалення чинного цивільного законодавства та правозастосовної практики у сфері здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження безпосередньо відповідає науково-дослідній програмі кафедри цивільного права Національного університету «Одеська

як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людино центристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є характеристика суб'єктивного цивільного права на здоров'я, визначення його змісту, структури та обмежень, вдосконалення чинного цивільного законодавства з урахуванням положень міжнародний актів, положень актів ЄС та законодавчого досвіду деяких зарубіжних країн, а також особливостей реалізації в умовах спеціальних правових режимів.

Зазначена мета обумовила постановку та вирішення таких **завдань:**

визначити стан правового регулювання права на здоров'я в Україні;

охарактеризувати стан закріплення права на здоров'я в міжнародних договорах України;

проаналізувати досвід зарубіжних країн в частині встановлення права на здоров'я;

визначити право на здоров'я як об'єктивне цивільне право;

охарактеризувати зміст та ознаки права на здоров'я як суб'єктивного цивільного права;

визначити структуру суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

охарактеризувати цивільні правовідносини, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я;

з'ясувати зміст та співвідношення меж здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

виокремити обмеження суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

визначити особливості законодавчої регламентації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах дії спеціальних правовий режимів;

виокремити особливості реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів;

з'ясувати порядок та підстави відшкодування шкоди завданої здоров'ю в умовах дії спеціальних правових режимів.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають під час реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я.

Предметом дослідження є реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я.

Методологія дослідження. Методологічна основа дисертаційного дослідження складається з системи взаємопов'язаних та взаємообумовлених загальних та спеціальних методів наукового пізнання, об'єднаних в рамках діалектичного підходу.

Серед загальний методів було використано структурно-функціональний метод, метод системного аналізу, логіко-семантичний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного. Структурно-функціональний метод та метод системного аналізу дозволили визначити стан наукових досліджень права на здоров'я в теорії цивільного права (п. 1.1-1.3), існуючі підходи до розуміння «здоров'я» як особистого немайнового блага та права на здоров'я (п. 2.1), а також виокремити ознаки та особливості цивільних правовідносин, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я (п. 2.2). За допомогою логіко-семантичного методу визначено випадки законодавчого встановлення права на здоров'я та інших передумов його законодавчого втілення (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1) та встановлення особливостей реалізації права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів (п. 3.1-3.2). Метод сходження від абстрактного до конкретного під час визначення та характеристики права на здоров'я як об'єктивного та суб'єктивного цивільного права (п. 1.2-1.3), визначенні видової належності цивільних правовідносин, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я (п. 2.2), виокремленні об'єктивних та суб'єктивних обмежень суб'єктивного цивільного права на здоров'я (п. 2.3).

Використовувались такі спеціальні методи наукового пізнання як формально-догматичний, структурно-функціональний та порівняльно-правовий. Формально-догматичний метод дозволив охарактеризувати положення національного та міжнародного законодавства, якими врегульовано право на здоров'я, а також законодавство ЄС та законодавство окремих зарубіжних країн (п. 1.1), а також положення законодавства, якими встановлено правові засади спеціальних правових режимів (п. 3.1-3.2). Структурно-функціональний метод використовувався при характеристиці цивільних правовідносин, у яких реалізується суб'єктивне цивільне права на здоров'я (п. 2.2), виокремленні обмежень суб'єктивного цивільного права на здоров'я (п. 2.3), визначенні підстав та порядку відшкодування шкоди завданої здоров'ю в умовах спеціальних правових режимів (п. 3.3). Порівняльно-правовий метод застосовано під час зіставлення положень законодавчих актів, якими врегульовано право на здоров'я (п. 1.1.) та визначення співвідношення меж здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я та обмежень суб'єктивного цивільного права на здоров'я (п. 2.3).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, ЦК України, інші нормативно-правові акти України, положення міжнародних договорів, акти законодавства окремих зарубіжних країн, наддержавних утворень.

Емпірична база дослідження включає судові рішення, опубліковані в Єдиному державному реєстрі судових рішень, рішення ЄСПЛ, матеріали правозастосовної практики органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Представлене дисертаційне дослідження є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним дослідження реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я, з урахуванням особливостей обумовлених дією спеціальних правових режимів. У результаті здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

уперше:

визначено право на здоров'я в об'єктивному (сукупність загальнообов'язкових правил та норм, якими визначено здатність (можливість) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям, яка не завдає шкоди праву на здоров'я інших осіб та не перешкоджає у його користуванні) та суб'єктивному (здатність (вид та міра можливої поведінки) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям з метою задоволення власних інтересів, що забезпечується нормами права та юридичними обов'язками інших учасників цивільних відносин) сенсах;

виокремлено ознаки здоров'я як правової категорії, зокрема індивідуальність, змінюваність (динамічність), схильність до впливу зовнішніх факторів;

обґрунтовано необхідність зарахування до активних правоможностей суб'єктивного цивільного права на здоров'я двох складових – використання та розпорядження, змістовне наповнення яких здійснюється з урахуванням специфічних рис здоров'я як особистого немайнового блага та суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

визначено, що не всі права, які стосуються або пов'язані із здоров'ям як особистим немайновим благом, що охороняється цивільним законодавством, охоплюються змістом права на здоров'я;

охарактеризовано цивільні правовідносини, у яких реалізується суб'єктивне цивільне право на здоров'я (є немайновими та можуть бути абсолютними (загальними, абстрактними) та відносними (конкретними), регулятивними та охоронними, диспозитивними та імперативними);

виокремлено та охарактеризовано загальні та спеціальні обмеження суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

досліджено особливості законодавчого регулювання та реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах дії спеціальних правових режимів (антитерористичної операції/операції об'єднаних сил; надзвичайної ситуації; надзвичайного стану; воєнного стану);

визначено особливості забезпечення реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в «сірій зоні» та на тимчасово окупованій території;

удосконалено:

наукові положення щодо охоплення конвенційними правами, гарантованими Конвенцією, права на здоров'я;

тези щодо розмежування права на охорону здоров'я та права на здоров'я у законодавстві ЄС;

наукові підходи до визначення регулятивної спрямованості цивільного законодавства щодо права на здоров'я;

наукові положення стосовно характеристики цивільних правовідносин, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я;

співвідношення меж здійснення суб'єктивних цивільних прав (є законодавчо встановленими внутрішніми межами здійснення суб'єктивних цивільних прав) та обмежень суб'єктивних цивільних прав (є законодавчо допустимими зовнішніми факторами здійснення суб'єктивних цивільних прав);

набули подальшого розвитку:

наукові підходи до поділу звичайних (некодифікованих) законів в частині законодавчого регулювання здоров'я та права на здоров'я;

тези стосовно законодавчого (позитивістського) закріплення цивільних прав та обов'язків осіб;

виокремлення у структурі суб'єктивного цивільного права на здоров'я активних та негативних правоможностей;

наукові положення щодо віднесення до активних правоможностей суб'єктивного цивільного права на здоров'я використання та розпорядження;

заперечення позиції, відповідно до якої право на здоров'я знаходиться у стані постійної, безперервної реалізації;

запропоновано внесення змін і доповнень до законодавства та проєктів законів, які перебувають на розгляді ВРУ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – під час подальшого дослідження суб'єктивного цивільного права на здоров'я та його окремих складових, зокрема репродуктивного здоров'я, а також подальшій законодавчій регламентації максимальної кількості правоможностей фізичних осіб у сфері власного здоров'я;

правотворчій сфері – під час удосконалення положень чинних законодавчих актів, що встановлюють засади реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я, а також під час оновлення ЦК України;

правозастосовній сфері – при вирішення судових спорів, що виникають під час реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я, а також з метою удосконалення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

навчальному процесі – результати та матеріали дослідження, можуть бути використані під час підготовки навчальних посібників, науково-методичних рекомендацій з цивільного права та при викладанні навчальних дисциплін, що охоплюють відповідну тематику.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною науковою роботою, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки, а також критичному аналізуванні чинного законодавства, наукової літератури та матеріалів правозастосовної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема на: всеукраїнській науковій конференції «Приватне право в умовах війни» (м. Одеса, 15 листопада 2022 р.); XVII міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна цивілістика: тенденції розвитку права під час воєнного стану» (м. Одеса, 21 квітня 2023 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (м. Одеса, 19 травня 2023 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів» (м. Одеса, 26 квітня 2024 р.); всеукраїнського круглого столу «Цивільно-правове регулювання медичних відносин в умовах війни» (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційної роботи викладено у 10 публікаціях, у тому числі 4 статтях, опублікованих у наукових періодичних фахових виданнях категорії «Б», перелік яких затверджено МОН України, 5 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях та 1 розділі колективної монографії.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації зумовлена метою та завданнями проведеного дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних

джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінок, з яких 178 сторінок – основний текст, список використаних джерел – 42 сторінки (318 найменувань) та додатки на 4 сторінках.

По закінченню доповіді Маршук Ю.С. присутніми поставлені такі запитання:

Сафончик О.І. У чому полягає відмінність між правом на охорону здоров'я та правом на здоров'я у цивільно-правовому розумінні?

Відповідь Маршук Ю.С.: У дисертації розмежовано ці два поняття як різні за змістом і функціональним навантаженням.

Право на охорону здоров'я визначається як гарантоване державою право фізичної особи на отримання медичних послуг, профілактику захворювань та інші заходи, що мають на меті збереження здоров'я. Це право носить переважно публічно-правовий характер.

Натомість, право на здоров'я є окремим самостійним правом. Зміст права на здоров'я охоплює увесь обсяг правоможностей фізичної особи стосовно власного здоров'я та задоволення відповідних інтересів фізичної особи у сфері власного здоров'я. Це здатність (вид та міра можливої поведінки) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям з метою задоволення власних інтересів, що забезпечується нормами права та юридичними обов'язками інших учасників цивільних відносин.

Тобто це право особи в межах цивільних правовідносин щодо власного блага — здоров'я.

Це право є цивільно-правовим за своєю природою, забезпечується нормами ЦК України та реалізується виключно в межах цивільних правовідносин.

Калітенко О.М. Яку структуру має суб'єктивне цивільне право на здоров'я згідно з Вашим дослідженням і як Ви обґрунтовуєте поділ на правоможності?

Відповідь Маршук Ю.С.: Суб'єктивне цивільне право на здоров'я має двокомпонентну структуру: активні та негативні правоможності.

До активних правоможностей запропоновано віднести використання та розпорядження здоров'ям. Використання передбачає можливість фізичної особи вживати заходи щодо підтримки, покращення або зміни стану власного здоров'я, у тому числі шляхом звернення за медичною допомогою, проходження обстежень, лікування тощо. Розпорядження охоплює вужче коло ситуацій, як-от донорство органів, участь у медико-біологічних експериментах, за умови дотримання меж, встановлених законом.

Негативні правоможності включають: 1) право вимагати утримання інших осіб від дій, які порушують чи обмежують здійснення цього права, та 2) право

вимагати від зобов'язаних осіб вчинення активних дій щодо охорони чи захисту здоров'я, зокрема, вимагати усунення небезпеки, що загрожує здоров'ю. Поділ базується на юридичній природі права на здоров'я як абсолютного права в більшості цивільних правовідносин.

Давидова І.В. У чому полягає необхідність формалізації права на здоров'я як самостійного суб'єктивного цивільного права в українському законодавстві?

Відповідь Маршук Ю.С.: У чинному ЦК України право на здоров'я не закріплене як окреме суб'єктивне право, а лише фрагментарно згадується через похідні поняття: право на охорону здоров'я, право на інформацію про стан здоров'я, право на таємницю про стан здоров'я тощо. Це ускладнює його реалізацію та захист у межах цивільного процесу.

На підставі порівняльного аналізу норм законодавства Польщі, Румунії, Литви, Угорщини та ін. країн ЄС, де таке право чітко визначене, обґрунтовується потреба нормативного формалізованого закріплення суб'єктивного цивільного права на здоров'я як самостійного інституту. Це сприятиме систематизації прав особи у сфері здоров'я, посилить гарантії їх реалізації, дозволить враховувати специфіку цього блага у правозастосуванні та полегшить доведення порушення права в суді.

Кривенко Ю.В. Які особливості реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів визначено у дисертації?

Відповідь Маршук Ю.С.: У дисертації окремий розділ присвячено дослідженню реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах епідемії/пандемії COVID-19, АТО/ООС та воєнного стану. Встановлено, що в таких умовах реалізація права на здоров'я суттєво ускладнюється через запровадження обмежень, обмеження доступу до медичних послуг, переміщення населення, перебування на тимчасово окупованих територіях тощо.

Особливої уваги приділено проблемам відшкодування шкоди, завданої здоров'ю фізичних осіб під час дії таких режимів. У дисертації обґрунтовується необхідність створення спеціальних норм щодо компенсації шкоди, адже чинне законодавство не забезпечує належного регулювання таких випадків.

Також розглянуто питання репродуктивного здоров'я. Концепція відкладеного батьківства/материнства та постмортальної репродукції повинна розглядатися як важливий елемент забезпечення права на здоров'я для населення в умовах воєнного стану. Особливо важливим є питання відкладеного батьківства/материнства для військовослужбовців, які через фізичні та психологічні ризики можуть втратити репродуктивну функцію та постмортальну репродукцію. В дисертації акцентовано увагу на необхідності

подальшого удосконалення чинного законодавства з метою його адаптації до умов війни аби забезпечити реалізацію репродуктивного здоров'я.

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – завідувач кафедри цивільного права, д.ю.н., професор ***Харитонов Є.О.***

Науковий керівник зазначив, що в цілому Маршук Ю.С. вдалося повністю виконати поставлені завдання досліджені завдяки використанню сукупності загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичного методу, системно-структурного методу, методу системного аналізу, статистичного методу, порівняльно-правового методу. Всі зазначені методи використовувалися у взаємозв'язку та взаємозалежності, що дало змогу дисертанту отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження.

Дисертаційне дослідження має наукову новизну, яка полягає в комплексному підході до аналізу права на здоров'я як суб'єктивного цивільного права, визначенні його структури та змістовних характеристик, обґрунтуванні доцільності нормативного закріплення права на здоров'я у національному законодавстві.

Дисертація пройшла належну апробацію шляхом публікації її основних положень у фахових виданнях та повідомленням про результати дисертаційного дослідження на наукових конференціях, а також неодноразово обговорювалась на засіданнях кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Маршук Ю.С. повністю виконала індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план. У процесі роботи з підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи Маршук Ю.С. проявила себе як наполеглива, здібна та вдумлива дослідниця. На належному рівні та своєчасно виконувала індивідуальний навчальний план, має високі оцінки.

Науковим керівником зазначено, що дисертація Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

В ОБГОВОРЕННІ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ:

Доктор юридичних наук, професор Сафончик О.І. наголосила на високій актуальності теми дослідження, що обумовлена сучасним станом правового регулювання особистих немайнових прав, зокрема права на здоров'я. Було відзначено, що дисертація Маршук Ю.С. є комплексним і системним дослідженням, що поєднує теоретичні аспекти з аналізом актуальної практики. Разом з тим, на думку науковиці, дослідження лише виграло б від ширшого

порівняльного аналізу регулювання суб'єктивного права на здоров'я у правових системах держав – членів ЄС. Загалом робота відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та заслуговує на публічний захист.

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права Калітенко О.М. підкреслила, що обрана тема є надзвичайно важливою з огляду на нові соціальні виклики, пов'язані з пандемією та воєнним станом в Україні. Особливу увагу звернуто на ґрунтовність аналізу законодавства та структурну логіку дисертації. Водночас було зазначено, що деякі з авторських пропозицій щодо вдосконалення цивільного законодавства потребують конкретизації шляхом формулювання чітких законодавчих змін. Незважаючи на це, робота Маршук Ю.С. може бути рекомендована до публічного захисту в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, професор Давидова І.В. наголосила на вдалій архітектоніці роботи, чіткій логіці викладення матеріалу, досягненні поставленої мети та розв'язанні дослідницьких завдань. Особливо цінними були названі напрацювання дисертантки щодо структури суб'єктивного цивільного права на здоров'я та поділу на активні й негативні правоможності. Вказано, що робота має теоретичну новизну та практичну значущість, а тому заслуговує на позитивну оцінку й подальший публічний захист.

Кандидат юридичних наук, доцент Кривенко Ю.С. звернула увагу на те, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень права на здоров'я як самостійного суб'єктивного цивільного права. Оцінено високу наукову культуру роботи, належну теоретичну базу та опрацьованість судової практики. Було також відзначено, що низка положень дисертації може викликати наукову дискусію, зокрема щодо можливості розпорядження здоров'ям як немайновим благом, однак ці питання не впливають на загальну позитивну оцінку. Робота повністю відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Підсумовуючи виступи, голова засідання, ***д.ю.н., професор Давидова І.В.*** зазначила, що дисертаційне дослідження Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової станови про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

УХВАЛИЛИ:

Затвердити такий висновок щодо дисертації Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я»:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» «04» листопада 2021 р. (протокол № 3) та уточнена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» «09» листопада 2022 р. (протокол № 2).

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права **Харитонов Євгеній Олегович.**

Визначаючи найвищими соціальними цінностями людину, зокрема її життя і здоров'я, Конституцією України приділяється значна увага значенню та особливому рівню їх захищеності, що обумовлює подальшу деталізовану регламентацію в нормах чинного законодавства. Невипадково «здоров'я» в переліку особистих немайнових благ, встановлених ч. 1 ст. 201 ЦК України, зазначається першим, а вже після нього вказуються усі інші блага, зокрема життя, честь, гідність і ділова репутація, ім'я тощо, що свідчить про особливе місце і важливе значення саме здоров'я. Засадничий вплив здоров'я на життя та інші особисті немайнові блага складно переоцінити, оскільки саме стан здоров'я є визначальним критерієм благополуччя і добробуту фізичної особи в цілому та обумовлює можливість належної реалізації усіх інших особистих немайнових благ.

У юридичній науці показником визначальності здоров'я є відведення йому ролі окремого самостійного права, що являє собою сукупність правил та норм, якими визначено здатність (можливість) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям. Поряд з цим, на теперішній час залишаються невирішеними питання належного законодавчого закріплення права на здоров'я у чинному цивільному

законодавстві, визначення його змісту та структури, а також співвідношення з іншими особистими немайновими права в цілому та опосередковано пов'язаними із здоров'я, зокрема.

Особисті немайнові права розглядаються як об'єктивні та суб'єктивні права, оскільки виникнення об'єктивного права стимулює до виникнення суб'єктивного права, тобто до реалізації норм права (прав та обов'язків) конкретними суб'єктами». Саме в суб'єктивних правах та юридичних обов'язках абстрактна можливість певної поведінки суб'єктів об'єктивного права перетворюється у дійсність і тим самим зумовлює модель поведінки уповноважених та зобов'язаних осіб у певних умовах, а наявність у особи суб'єктивного права є необхідною передумовою здійснення цього права. У зв'язку з цим, і право на здоров'я необхідно розглядати в об'єктивному та суб'єктивному сенсі.

З урахуванням сучасних тенденцій розвитку держави та суспільства, а також потреб конкретних фізичних осіб, і, зважаючи на запровадження рекодифікації цивільного законодавства України, необхідно переосмислити підхід до законодавчого визначення права на здоров'я, виділивши його у якості окремого самостійного цивільного права, що включає усі правоможності особи щодо використання та розпорядження власним здоров'ям з метою задоволення своїх інтересів.

Теоретичною основою дослідження стали праці таких науковців як Ю.М. Бисага, В.І. Борисова, С.Б. Булеца, В.М. Вовк, Н.Ю. Голубєва, М.В. Громовчук, Т.Д. Гурська, Н.О. Гуторова, Н.О. Давидова, І.В. Жилінкова, В.В. Завальнюк, А.М. Зелінська, О.М. Калітенко, К.В. Катеринчук, В.О. Кохановський, В.В. Книш, О.О. Кот, Л.В. Красицька, Л.А. Литовченко, Б.О. Логвиненко, О.В. Любінець, В.В. Маковецька, В.М. Маровді, О.С. Мазур, Є.О. Мічурін, Н.Б. Москалюк, Е.Е. Мухамєдова, В.М. Пашков, В.Я. Погребняк, О.О. Протасов, О.О. Пунда, Р.М. Римарчук, Н.О. Саніахметова, Г.М. Сарибаєва, І.Я. Сенюта, С.Ю. Серьогін, В.М. Слома, І.В. Спасибо-Фатєєва, М.О. Стефанчук, Р.О. Стефанчук, Ю.І. Турянський, М.В. Ус, Л.В. Федюк, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, С.М. Цимбалюк, С.І. Чернооченко, В.І. Чечерський, О.Р. Шишка, В.Л. Яроцький та ін.

Серед найбільш наближених до предмету цього дослідження є такі дисертаційні роботи: Т.В. Лісніочої «Захист особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність) (2007), Н.О. Короткої «Особисті немайнові права фізичних осіб в сфері охорони здоров'я» (2015) та О.В. Сідей «Здійснення та захист права фізичної особи на здоров'я» (2017). Втім, з огляду на час їх проведення та істотне оновлення законодавства, яке відбулось після цього, а також кардинальна зміна умов через запровадження спеціальних

правових режимів, підтверджують, що проблематика дослідження суб'єктивного цивільного права на здоров'я не є вичерпаною, а отже є актуальною.

Враховуючи зазначене, актуальність обраної теми дослідження є очевидною та підтверджується необхідністю переосмислення не тільки місця та ролі права на здоров'я в системі особистих немайнових прав, а й законодавчого регулювання здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я, а також необхідністю удосконалення чинного цивільного законодавства та правозастосовної практики у сфері здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження безпосередньо відповідає науково-дослідній програмі кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Проблеми реалізації й захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021-2025 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людино центристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є характеристика суб'єктивного цивільного права на здоров'я, визначення його змісту, структури та обмежень, вдосконалення чинного цивільного законодавства з урахуванням положень міжнародний актів, положень актів ЄС та законодавчого досвіду деяких зарубіжних країн, а також особливостей реалізації в умовах спеціальних правових режимів.

Зазначена мета обумовила постановку та вирішення таких **завдань:**

визначити стан правового регулювання права на здоров'я в Україні;

охарактеризувати стан закріплення права на здоров'я в міжнародних договорах України;

проаналізувати досвід зарубіжних країн в частині встановлення права на здоров'я;

визначити право на здоров'я як об'єктивне цивільне право;

охарактеризувати зміст та ознаки права на здоров'я як суб'єктивного цивільного права;

визначити структуру суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

охарактеризувати цивільні правовідносини, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я;

з'ясувати зміст та співвідношення меж здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

виокремити обмеження суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

визначити особливості законодавчої регламентації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах дії спеціальних правовий режимів;

виокремити особливості реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів;

з'ясувати порядок та підстави відшкодування шкоди завданої здоров'ю в умовах дії спеціальних правових режимів.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини, що виникають під час реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я.

Предметом дослідження є реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я.

Методологія дослідження. Методологічна основа дисертаційного дослідження складається з системи взаємопов'язаних та взаємообумовлених загальних та спеціальних методів наукового пізнання, об'єднаних в рамках діалектичного підходу.

Серед загальний методів було використано структурно-функціональний метод, метод системного аналізу, логіко-семантичний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного. Структурно-функціональний метод та метод системного аналізу дозволили визначити стан наукових досліджень права на здоров'я в теорії цивільного права (п. 1.1-1.3), існуючі підходи до розуміння «здоров'я» як особистого немайнового блага та права на здоров'я (п. 2.1), а також виокремити ознаки та особливості цивільних правовідносин, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я (п. 2.2). За допомогою логіко-семантичного методу визначено випадки законодавчого встановлення права на здоров'я та інших передумов його законодавчого втілення (п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1) та встановлення особливостей реалізації права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів (п. 3.1-3.2). Метод сходження від абстрактного до конкретного під час визначення та характеристики права на здоров'я як об'єктивного та суб'єктивного цивільного права (п. 1.2-1.3), визначенні видової належності цивільних правовідносин, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я (п. 2.2), виокремленні об'єктивних та суб'єктивних обмежень суб'єктивного цивільного права на здоров'я (п. 2.3).

Використовувались такі спеціальні методи наукового пізнання як формально-догматичний, структурно-функціональний та порівняльно-правовий. Формально-догматичний метод дозволив охарактеризувати положення національного та міжнародного законодавства, якими врегульовано право на здоров'я, а також законодавство ЄС та законодавство окремих зарубіжних країн (п. 1.1), а також положення законодавства, якими встановлено правові засади

правові засади спеціальних правових режимів (п. 3.1-3.2). Структурно-функціональний метод використовувався при характеристиці цивільних правовідносин, у яких реалізується суб'єктивне цивільне права на здоров'я (п. 2.2), виокремленні обмежень суб'єктивного цивільного права на здоров'я (п. 2.3), визначенні підстав та порядку відшкодування шкоди завданої здоров'ю в умовах спеціальних правових режимів (п. 3.3). Порівняльно-правовий метод застосовано під час зіставлення положень законодавчих актів, якими врегульовано право на здоров'я (п. 1.1.) та визначення співвідношення меж здійснення суб'єктивного цивільного права на здоров'я та обмежень суб'єктивного цивільного права на здоров'я (п. 2.3).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, ЦК України, інші нормативно-правові акти України, положення міжнародних договорів, акти законодавства окремих зарубіжних країн, наддержавних утворень.

Емпірична база дослідження включає судові рішення, опубліковані в Єдиному державному реєстрі судових рішень, рішення ЄСПЛ, матеріали правозастосовної практики органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Представлене дисертаційне дослідження є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним дослідження реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я, з урахуванням особливостей обумовлених дією спеціальних правових режимів. У результаті здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

уперше:

визначено право на здоров'я в об'єктивному (сукупність загальнообов'язкових правил та норм, якими визначено здатність (можливість) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям, яка не завдає шкоди праву на здоров'я інших осіб та не перешкоджає у його користуванні) та суб'єктивному (здатність (вид та міра можливої поведінки) фізичної особи на власний розсуд користуватися та, у певних випадках, розпоряджатися власним здоров'ям з метою задоволення власних інтересів, що забезпечується нормами права та юридичними обов'язками інших учасників цивільних відносин) сенсах;

виокремлено ознаки здоров'я як правової категорії, зокрема індивідуальність, змінюваність (динамічність), схильність до впливу зовнішніх факторів;

обґрунтовано необхідність зарахування до активних правоможностей суб'єктивного цивільного права на здоров'я двох складових – використання та розпорядження, змістовне наповнення яких здійснюється з урахуванням

специфічних рис здоров'я як особистого немайнового блага та суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

визначено, що не всі права, які стосуються або пов'язані із здоров'ям як особистим немайновим благом, що охороняється цивільним законодавством, охоплюються змістом права на здоров'я;

охарактеризовано цивільні правовідносини, у яких реалізується суб'єктивне цивільне право на здоров'я (є немайновими та можуть бути абсолютними (загальними, абстрактними) та відносними (конкретними), регулятивними та охоронними, диспозитивними та імперативними);

виокремлено та охарактеризовано загальні та спеціальні обмеження суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

досліджено особливості законодавчого регулювання та реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в умовах дії спеціальних правових режимів (антитерористичної операції/операції об'єднаних сил; надзвичайної ситуації; надзвичайного стану; воєнного стану);

визначено особливості забезпечення реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я в «сірій зоні» та на тимчасово окупованій території;

удосконалено:

наукові положення щодо охоплення конвенційними правами, гарантованими Конвенцією, права на здоров'я;

тези щодо розмежування права на охорону здоров'я та права на здоров'я у законодавстві ЄС;

наукові підходи до визначення регулятивної спрямованості цивільного законодавства щодо права на здоров'я;

наукові положення стосовно характеристики цивільних правовідносин, у яких здійснюється суб'єктивне цивільне право на здоров'я;

співвідношення меж здійснення суб'єктивних цивільних прав (є законодавчо встановленими внутрішніми межами здійснення суб'єктивних цивільних прав) та обмежень суб'єктивних цивільних прав (є законодавчо допустимими зовнішніми факторами здійснення суб'єктивних цивільних прав);

набули подальшого розвитку:

наукові підходи до поділу звичайних (некодифікованих) законів в частині законодавчого регулювання здоров'я та права на здоров'я;

тези стосовно законодавчого (позитивістського) закріплення цивільних прав та обов'язків осіб;

виокремлення у структурі суб'єктивного цивільного права на здоров'я активних та негативних правоможностей;

наукові положення щодо віднесення до активних правоможностей суб'єктивного цивільного права на здоров'я використання та розпорядження;

заперечення позиції, відповідно до якої право на здоров'я знаходиться у стані постійної, безперервної реалізації;

запропоновано внесення змін і доповнень до законодавства та проєктів законів, які перебувають на розгляді ВРУ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – під час подальшого дослідження суб'єктивного цивільного права на здоров'я та його окремих складових, зокрема репродуктивного здоров'я, а також подальшій законодавчій регламентації максимальної кількості правоможностей фізичних осіб у сфері власного здоров'я;

правотворчій сфері – під час удосконалення положень чинних законодавчих актів, що встановлюють засади реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я, а також під час оновлення ЦК України;

правозастосовній сфері – при вирішення судових спорів, що виникають під час реалізації суб'єктивного цивільного права на здоров'я, а також з метою удосконалення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію суб'єктивного цивільного права на здоров'я;

навчальному процесі – результати та матеріали дослідження, можуть бути використані під час підготовки навчальних посібників, науково-методичних рекомендацій з цивільного права та при викладанні навчальних дисциплін, що охоплюють відповідну тематику.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною науковою роботою, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки, а також критичному аналізуванні чинного законодавства, наукової літератури та матеріалів правозастосовної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія». Основні результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема на: всеукраїнській науковій конференції «Приватне право в умовах війни» (м. Одеса, 15 листопада 2022 р.); XVII міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна цивілістика: тенденції розвитку права під час воєнного стану» (м. Одеса, 21 квітня 2023 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (м. Одеса, 19 травня 2023 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Європейські орієнтири розвитку України: науково-

практичний вимір в умовах воєнних викликів» (м. Одеса, 26 квітня 2024 р.); всеукраїнського круглого столу «Цивільно-правове регулювання медичних відносин в умовах війни» (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційної роботи викладено у 10 публікаціях, у тому числі 4 статтях, опублікованих у наукових періодичних фахових виданнях категорії «Б», перелік яких затверджено МОН України, 5 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях та 1 розділі колективної монографії.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Маршук Ю.С. Суб'єктивне цивільне право на здоров'я: нормативний зріз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 4. С. 32-39. DOI https://doi.org/10.32782/39221515.

2. Маршук Ю.С. Об'єктивне та суб'єктивне цивільне право на здоров'я: теоретико-правовий аналіз. *Часопис цивілістики*. 2023. Вип. 51. С. 24-28. DOI https://doi.org/10.32782/chc.v051.2023.4.

3. Маршук Ю.С. Реалізація права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів в Україні. *Часопис цивілістики*. 2024. Вип. 53. С. 28-33. DOI https://doi.org/10.32782/chc.v053.2024.5.

4. Маршук Ю.С. Теоретичні підходи до структури права на здоров'я у цивілістичній доктрині. *Право і суспільство*. 2024. № 6. С. 54-62 DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.9

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Маршук Ю.С. Право на здоров'я в умовах війни: матеріальна та моральна шкода. *Приватне право в умовах війни*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонова, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2022. С. 152-156. URL: https://hdl.handle.net/11300/25149.

2. Маршук Ю.С. Інформаційні права у сфері охорони здоров'я та їх захист. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 559-561. URL: https://hdl.handle.net/11300/26868.

3. Маршук Ю.С. Порушення права на здоров'я: вплив війни на психологічний стан військового. *Сучасна цивілістика: тенденції розвитку права під час воєнного стану*: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф., 21 квіт. 2023 р., м. Одеса / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Юридична література, 2023. 359 с. С. 59-62.

4. Маршук Ю.С. Відшкодування моральної шкоди, заподіяної внаслідок неналежного надання медичної допомоги: тягар доведення вини. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів*: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за

заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Фенікс, 2024. 1000 с. С. 606-608. URL: https://hdl.handle.net/11300/28085.

5. Маршук Ю.С. «Боротьба» за репродуктивне здоров'я під час війни: законодавчі ініціативи та реальність. *Цивільно-правове регулювання медичних відносин в умовах війни*: матеріали Всеукр. круглого столу (Одеса, 15 листоп. 2024 р.) / за ред.: Є. Харитонова, Ю. Кривенко; уклад.: Ю. Кривенко, Є. Лешкова; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. 74 с. С. 57-63.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Маршук Ю.С. Суперечності між суспільним здоров'ям та автономією особистості в умовах вакцинації проти COVID-19. *Вакцинація від COVID-19: соціальні та правові проблеми*: монографія / за ред. д. юрид. н., проф. Є.О. Харитонова, д. юрид. н., проф. О.І. Харитонової, д. юрид. н., доц. К.Г. Некіт. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 374 с. С. 45-59.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження є самостійною, завершеною науковою роботою, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки, а також критичному аналізуванні чинного законодавства, наукової літератури та матеріалів правозастосовної діяльності.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії **з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 16 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Маршук Ю.С. до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення щодо результатів дисертаційного дослідження Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я» відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової станови про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Маршук Юлії Сергіївни на тему: «Реалізація суб'єктивного цивільного права на здоров'я», зокрема:

1. **Голова ради** – Давидова Ірина Віталівна, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензенти:

2. Сафончик Оксана Іванівна, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

3. Бааджи Наталія Пилипівна, к.ю.н., доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

Майданник Роман Андрійович, д.ю.н., професор, академік АПРн України, професор кафедри цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анікіна Галина Володимирівна, к.ю.н., доцент, професор кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Додаток: на 7 стр. (Відомості про членів спеціалізованої вченої ради для захисту дисертацій)

Головуюча на засіданні:
д.ю.н., професор,
проф. кафедри цивільного прав Ірина ДАВИДОВА